

Asia Tekijänoikeus kameran tuotepiirroksiin, järjestelmäkartaan ja ohjekirjoihin

Hakija Arctecho Oy (Verkkokauppa.com)

Annettu 17.02.2004

LAUSUNTOPYYNTÖ

Arctecho Oy (Verkkokauppa.com) (jäljempänä hakija) on 05.11.2003 saapuneella kirjeellään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa siitä, ovatko kameran ohjekirjan piirrokset, kameran järjestelmäkarta sekä kameran käyttöoppaat tekijänoikeudellisesti suojattuja teoksia.

Hakija on kysynyt tekijänoikeusneuvostolta,

1) ovatko Canon Oy:n EOS 300D -digitaalikameran ohjekirjan piirrokset tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuja tekijänoikeudella suojattuja teoksia,

2) onko Canon Ixus 400 -digitaalikameran järjestelmäkarta tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu tekijänoikeudella suojattu teos sekä

3) ovatko Canon Ixus 400 -digitaalikameran käyttöopas ja ohjelmiston aloitusopas tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuja tekijänoikeudella suojattuja teoksia.

Hakija on liittänyt lausuntopyyntönsä kuvat / kopiot niistä tuotteista, joista lausuntoa pyydetään. Kameran ohjekirjan piirrokset ovat lausuntopyynnön liitteenä 1, kameran järjestelmäkarta liitteenä 2 sekä kameran käyttöopas ja ohjelmiston aloitusopas liitteenä 3.

VASTINE

Tekijänoikeusneuvosto on varannut Canon Oy:lle mahdollisuuden vastineen antamiseen.

Canon Oy on todennut 26.11.2003 päivätyssä vastineessaan, että sekä Canon Oy EOS 300D -digitaalikameran ohjekirjan piirrokset, Canon Ixus 400 -digitaalikameran järjestelmäkarta että Canon Ixus 400 -digitaalikameran käyttöopas ja ohjelmiston aloitusopas ovat tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuja tekijänoikeudella suojattuja teoksia.

Vastineessa todetaan, että kaikki yllä mainittujen tuotteiden tekijän- ja muut immateriaalioikeudet kuuluvat Canon Inc:lle. Vastineessa viitataan kyseisiin teoksiin sisältyviin kohtiin "Copyrights" ja "Rajoitukset", joissa kielletään mm. monistamista, lähettämistä, muuntamista toiseen muotoon, tallentamista tiedonhakujärjestelmään tai kääntämistä muille kielille missään muodossa tai millään tavalla ko. oppaita tai niiden osia.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (TekijäL, 404/61) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Kirjallisina teoksina suojataan sekä kaunokirjallisia että selittäviä kirjallisia esityksiä. Pykälän 2 momentin mukaan kirjallisena teoksena pidetään myös karttaa sekä muuta selittävää piirustusta.

Kirjallisen tai taiteellisen tuotteen on tekijänoikeussuojaa saadakseen yllettävä teostasoon eli ylitettävä ns. teoskynnys, eli sen on oltava itsenäinen ja omaperäinen tekijänsä henkisen luomistyön tulos. Itsenäisyys- ja omaperäisyysvaatimuksen katsotaan yleensä täyttyvän, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu työhön ryhtyessään olisi tehnyt samanlaista teosta. Tekijänoikeussuojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla.

Tekijänoikeussuojaa ei katsota olevan syytä antaa sellaiselle tuotteelle, joka on syntynyt täysin mekaanisen työskentelyn tuloksena tai kopioimalla jo olemassa olevia tuotteita.

Tekijänoikeus ei suojaa ideoita, aiheita, periaatteita tai tietoja sinänsä, vaan sitä persoonallista ilmenemismuotoa, johon ne on saatettu. Tekijänoikeus voi suojata esimerkiksi jonkin piirroksen ilmaisumuotoa, jossa tekijän persoonallinen luomistyö ilmenee, muttei pelkästään piirroksen aihetta, siinä omaksuttuja ratkaisuideoita tms. Tekijänoikeussuoja ei siten estä esimerkiksi uuden itsenäisen ja omaperäisen piirroksen tekemistä samasta aiheesta.

Tekijänoikeus syntyy lähtökohtaisesti teoksen luoneelle fyysiselle henkilölle. Teos voidaan luoda myös useiden henkilöiden yhteistyönä. Tällainen useiden tekijöiden osuuksista muodostuva teos voi olla joko yhteisteos tai yhteenliitetty teos.

Yhteisteoksesta säädetään TekijäL 6 §:ssä. Sen mukaan kahden tai useamman tekijän yhdessä luomaan teokseen, jossa tekijöiden osuudet eivät muodosta itsenäisiä teoksia, on tekijöillä tekijänoikeus yhteisesti. Kullakin heistä on kuitenkin valta vaatimusten esittämiseen oikeuden loukkauksen johdosta. Yhteisteoksen käyttämiseen tarvitaan kaikkien tekijöiden lupa.

Yhteenliitetty teos on kyseessä silloin, kun tekijöiden osuudet teoksen kokonaismuodosta ovat toisistaan erotettavissa. Kukin yhteenliitetyn teoksen tekijöistä määrää toisista riippumatta vain omasta osuudestaan. Yhteenliitetty teos on esimerkiksi kirja, jossa on sekä tekstiä että kuvitusta. Yhteenliitettyihin teoksiin ei sovelleta TekijäL 6 §:n yhteisteoksia koskevaa säännöstä.

Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään TekijäL 2 §:ssä. Säännöksen mukaan tekijänoikeus tuottaa, TekijäL 2 luvussa mainituin rajoituksin, yksinomaisten oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saatamalla se yleisön saataviin muuttamattomana tai muutettuna. TekijäL 2 §:n 2 momentin mukaan kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jonka avulla se voidaan toisintaa. TekijäL 2 §:n 3 momentin mukaan teos saatetaan yleisön saataviin, kun se esitetään julkisesti tai kun sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen tai näytetään julkisesti.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään TekijäL 3 §:ssä. Säännöksen mukaan tekijän nimi on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappaleita tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Lisäksi säännöksessä kielletään teoksen muuttaminen tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa loukkaavalla tavalla tai teoksen saattaminen yleisön saataviin sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.

Tekijänoikeus syntyy lähtökohtaisesti teoksen luoneelle fyysiselle henkilölle. Tekijä voi kuitenkin luovuttaa oikeutensa toiselle. Tekijänoikeuden luovutusta koskevat yleiset säännökset ovat TekijäL 27 — 29 §:ssä. Taloudellisista oikeuksistaan tekijä voi luopua kokonaan tai osittain. Moraalisista oikeuksistaan tekijä voi TekijäL 3 §:n 3 momentin mukaan luopua vain, jos kysymyksessä on laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettu teoksen käyttäminen. TekijäL 28 §:n mukaan ellei toisin ole sovittu, ei se, jolle tekijänoikeus on luovutettu, saa muuttaa teosta eikä luovuttaa oikeutta toiselle.

Tekijänoikeus on TekijäL 43 §:n mukaan voimassa, kunnes tekijän kuolinvuodesta on kulunut 70 vuotta.

Kirjallisten teosten tekijänoikeussuojasta

Jotta jokin kirjallinen tuote saisi TekijäL 1 §:n mukaista suojaa, sen on yllettävä edellä selostetuin tavoin teostasoon. Kirjallisia teoksia ovat esimerkiksi romaanit, kirjeet ja lehtiartikkelit. Kirjallisten teosten kohdalla teoskynnys on yleensä katsottu melko alhaiseksi. Tekijänoikeussuojan ulkopuolelle voivat jäädä esimerkiksi lyhyet uutiset, sanomalehtitiedot, tavanomaiset ilmoitukset yms. Tekijänoikeus ei suojaa aiheita tai tietoja sinänsä, vaan sitä muotoa, jossa ne teoksessa on ilmaistu.

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt kirjallisten tuotteiden teoskynnyksen ylittymistä ja tekijänoikeussuojaa useissa lausunnoissaan. Esimerkiksi koiran tarinakirjan (1996:19), 48-sivuisen urheiluverotukseen liittyvän koulutusaineiston (1996:18), kirkollisen synnintunnustekstin (2001:17) ja ammattikorkeakouluopiskelijan opinnäytetyön (2002:5) on katsottu ylittävän teoskynnyksen ja olleen siten kirjallisina teoksina suojattuja. Tekijänoikeussuoja on sen sijaan eväty puuttuvan omaperäisyyden vuoksi esimerkiksi esitteeseen sisältyviltä teksteiltä (1996:17) ja pallopelin 22-sivuisilta säännöiltä (2000:1).

Selittävien piirustusten tekijänoikeussuojasta

Selittävien piirustusten tekijänoikeussuojaa on käsitelty TekijäL:n esitöissä. Esitöiden mukaan selittävää piirustusta suojataan kirjallisena teoksena sen vuoksi, että "lainsuojan on oltava saman siitä riippumatta, onko jonkin asian esittämistä varten käytetty kirjallista vai kuvallista ilmaisumuotoa" (Komiteamietintö 1953:5. Ehdotus laiksi tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin, s. 46). Mietinnön sivulla 47 todetaan seuraavaa:

"Asian luonnosta johtuu, että myös nyt tarkoitettujen teosten tulee täyttää tiettyjä vaatimuksia itsenäisyyteen ja omaperäisyyteen nähden tullakseen osallisiksi tekijänoikeussuojasta. Edellytykseen, että teoksen tulee olla selittävä, sisältyy laatuvaatimus, vaikkakin rajoitetussa mielessä. Edellytetään nimittäin, että teoksen täyttääkseen sanotun laatuvaatimuksen tulee olla valmistettu jonkinlaisia tieteellisiä menetelmiä käyttäen. Vaikkakaan sellaisella teoksella ei välttämättömästi tarvitsisi olla tieteellistä arvoa, kohoaisi se kuitenkin niiden yksinkertaisten tuotteiden, ennen muita tavallisten karttojen ja piirustusten, yläpuolelle, jotka ilman sellaisen rajan määrittämistä myös tulisivat osalliseksi ehdotetusta suojasta."

Selittävät piirustukset voivat saada tekijänoikeussuojaa samoin edellytyksin kuin muutkin teokset, eli suojan edellytyksenä on, että selittävä piirros ylittää teostasoon eli on itsenäinen ja omaperäinen luomistyön tulos.

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt selittävien piirustusten tekijänoikeussuojaa mm. lausunnoissaan 1994:13 (muurausalan oppikirjan

selittävät piirustukset), 1996:2 (oppi- ja käsikirjan lääketieteellinen kuvitus) sekä 2002:7 (tieteelliseen artikkeliin liittyvä selittävä piirros).

Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 1994:13 arvioitiin muurausalan oppikirjoihin sisältyvien selittävien piirustusten suojaa. Kyseisissä piirustuksissa oli käytetty kuvallista ilmaisumuotoa tiettyjen muuraustöissä käytettävien työvälineiden, tarvikkeiden ja työvaiheiden selittämiseksi. Piirustukset olivat ilmenemismuodoltaan alalla yleisesti omaksutun tyylin mukaisia ja niiden sisältö määräytyi pitkälti alan edellyttämien teknisten vaatimusten mukaan. Tekijänoikeusneuvosto totesi, että saman asian kuvaamiseen ei ollut olemassa monia vaihtoehtoisia tapoja pyrittäessä selkeään ja teknisesti oikeaan ilmaisutapaan. Näillä perusteilla tekijänoikeusneuvosto katsoi, että kyseiset selittävät piirustukset eivät yltäneet teostasoon ja jäivät siksi vaille tekijänoikeuslain 1 §:n mukaista tekijänoikeussuojaa.

Lausunnossaan 1996:2 tekijänoikeusneuvosto katsoi, että lausuntopyynnössä tarkoitetut lääketieteelliseen tekstiin liittyvät selittävät piirustukset, joissa oli kuvattu mm. ihmisen hengityselimistöä ja keuhkojen toimintaa, eivät yltäneet teostasoon ja jäivät siksi tekijänoikeussuojan ulkopuolelle.

Lausunnossaan 2002:7 tekijänoikeusneuvosto puolestaan katsoi, lausuntopyynnössä tarkoitettu, tieteelliseen artikkeliin liittyvä tyrnipensaan kasvupaikkaa kuvaava piirustus ei ilmentänyt teostasoon saavuttamiseen vaadittavaa itsenäisyyttä ja omaperäisyyttä. Tekijänoikeusneuvoston käsityksen mukaan piirroksen tekijä oli laatinut piirroksen mahdollisesti artikkelin kirjoittajan antamien ohjeiden mukaan. Lisäksi tekijänoikeusneuvosto totesi, että piirroksen tekijän mahdollisuudet omaperäisen ja itsenäisen lopputuloksen luomiseen olivat varsin rajatut aiheen käsittelyä ohjaavien erityispiirteiden takia, sillä tyrnipensaiden kasvuolosuhteita ei todennäköisesti edes olisi voitu kuvata toisin tyrniä käsittelevään tieteelliseen tekstiin liittyvällä piirustuksella tyrnipensaiden kasvupaikasta ja -olosuhteista ym. johtuen. Lausuntopyynnössä tarkoitettu piirustus jäi siten puuttuvan omaperäisyyden vuoksi vaille tekijänoikeussuojaa.

Lausuntopyynnössä tarkoitettu aineisto

Canon Oy:n EOS 300D -digitaalikameran ohjekirjan piirroksiset ovat laajuudeltaan kaksi A4-sivua. Piirroksissa on kuvattu kyseinen kamera sekä edestä että takaapäin, kameran objektiivi sekä eräitä muita kameran osia. Kukin osa on nimetty saksaksi ja osoitettu viivalla sen sijainti kamerassa. (lausuntopyynnön liite 1)

Canon Ixus 400 -digitaalikameran järjestelmäkartta käsittää yhden A4-kokoisen sivun. Järjestelmäkartassa on piirroksin kuvattu digitaalikameraan liittyvä laitteisto ja niiden kytkentä kameraan (esim. rannehihna, kotelo, kaapelit). Kunkin laitteen liityntä kameraan on osoitettu viivalla kameran asianomaiseen kohtaan. (liite 2)

Kameran käyttöopas sisältää Canon Ixus 400 -digitaalikameran käyttöohjeet. Opas on 161 sivun mittainen. Oppaan sivu on A6-kokoinen. Käyttöopas sisältää ohjeet mm. kameran käyttöönottamisesta, kameralla kuvaamisesta ja otettujen kuvien katselemisesta. (liite 3)

Ohjelmiston aloitusopas sisältää ohjeet sovellusohjelmien asentamiseksi ja käyttämiseksi. Oppaassa tarkoitettua tietokoneohjelmiston tietokoneelle asentamisen jälkeen digitaalikamera voidaan kytkeä tietokoneeseen ja otettuja kuvia katsella ja tulostaa tietokonelaitteiston avulla. Ohjelmiston aloitusopas on 128 sivun mittainen. Oppaan sivu on A5-kokoinen. (liite 3)

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

1) Ovatko Canon Oy:n EOS 300D -digitaalikameran ohjekirjan piirrokset tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuja tekijänoikeudella suojattuja teoksia?

2) Onko Canon Ixus 400 -digitaalikameran järjestelmäkartta tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu tekijänoikeudella suojattu teos?

Tekijänoikeusneuvosto vastaa näihin kysymyksiin yhteisesti.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että selittävät piirustukset voivat saada tekijänoikeussuojaa edellyttäen, että ne ovat itsenäisiä ja omaperäisiä eli yltyvät teostasoon. Jotta selittävien piirustukset yltyisivät teostasoon, niiden tulee olla ilmaisumuodoltaan sillä tavoin omaperäisiä, ettei kukaan muu asiantuntija voisi itsenäisesti päätyä esittämään samoja asioita muodoltaan samanlaisilla piirustuksilla. Lausunnoissaan 1994:13, 1996:2 ja 2002:7 tekijänoikeusneuvosto katsoi, että sen arvioitavaksi saatetut oppikirjojen teksteihin ja tieteelliseen artikkeliin liittyvät selittävät piirustukset jäivät tekijänoikeussuojan ulkopuolelle puuttuvan omaperäisyyden johdosta.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että Canon Oy:n EOS 300D -digitaalikameran ohjekirjan piirrokset ja Canon Ixus 400 -digitaalikameran järjestelmäkartta ovat selittäviä piirustuksia. Näitä piirustuksia on kuvattu tarkemmin edellä.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että sen käsityksen mukaan kameran tai kameran osien teknisiä tietoja ei juurikaan voida kuvata toisin kuin mitä sille toimitetuissa piirustuksissa on tehty, kun tarkoituksena on ilmentää kameran ja sen eri osien rakennetta selittävällä teknisellä piirustuksella. Tällaisen piirustuksen tekijän mahdollisuudet omaperäisen ja itsenäisen lopputuloksen luomiseen ovat siten erittäin rajatut.

Mainituin perustein tekijänoikeusneuvosto katsoo, että lausuntopyynnössä tarkoitettut Canon Oy:n EOS 300D -digitaalikameran ohjekirjan piirrokset ja Canon Ixus 400 -digitaalikameran järjestelmäkartta eivät ilmennä sellaista itsenäisyyttä ja omaperäisyyttä, jota tekijänoikeussuojan saamiseksi vaaditaan. Kyseiset piirustukset jäävät siten TekijäL 1 §:n mukaisen tekijänoikeussuojan ulkopuolelle.

3) Ovatko Canon Ixus 400 -digitaalikameran käyttöopas ja ohjelmiston aloitusopas tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettuja tekijänoikeudella suojattuja teoksia?

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että myös kirjallisen tuotteen on tekijänoikeussuojaa saadakseen yllettävä teostasoon, eli sen on oltava itsenäinen ja omaperäinen tekijänsä henkisen luomistyön tulos. Teoskynnys on yleensä kirjallisten teosten kohdalla katsottu melko alhaiseksi.

Tekijänoikeusneuvosto on tutustunut sille toimitettuun aineistoon eli kameran käyttöoppaaseen ja ohjelmiston aloitusoppaaseen. Tätä aineistoa on kuvattu tarkemmin edellä. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että sekä Canon Ixus 400 -digitaalikameran käyttöopas että ohjelmiston aloitusopas ovat kokonaisuutena arvioiden siinä määrin itsenäisiä ja omaperäisiä, että ne yltyvät teostasoon ja saavat siten molemmat tekijänoikeussuojaa kirjallisina teoksina TekijäL 1 §:n nojalla. Tekijänoikeusneuvosto toteaa lopuksi, että käyttöoppaan ja aloitusoppaan sisältämät yksittäiset tiedot, otsikot tai yksittäiset ohjeet eivät saa tekijänoikeussuojaa, vaan niitä voidaan tekijänoikeuden estämättä vapaasti käyttää.

Puheenjohtaja

Niklas Bruun

Sihteeri

Hertta Hartikainen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Niklas Bruun (puheenjohtaja), Katariina Sorvari, Pekka Pulkkinen, Ahti Vääntinen, Valtteri Niiranen, Päivi Liedes, Anne Stenros, Tuula Hämäläinen, Kirsi-Marja Okkonen, Risto Ryti, Pekka Salomaa, Markku Uotila, Kai Nordberg, Stig Henriksson ja Hanna Nuortila.